

Policydokument

Rätten till tandvård

TANDLÄKARFÖRBUNDET ANSER

Att alla personer som vistas i Sverige bör erbjudas tandvård i samma omfattning och på lika villkor som det erbjuds bosatta personer.

Att all tandvård ska ske med patientens informerade samtycke och vara grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet. Alla patienter har rätt att förvänta sig en objektiv, saklig och professionell bedömning av sina symptom.

Att lagstiftning ska vara enkel att tillämpa. Nationella regelverk bör tillämpas på ett likadant sätt i hela landet. Tandvårdens personal ska inte i den dagliga verksamheten ställas inför otydligheter och moraliska dilemman orsakade av lagstiftningen.

Att all tandvårdspersonal ska ha kunskap om hur man administrerar för att kunna bemöta patienter från utsatta grupper.

BAKGRUND

Övergripande principer

Sverige har förbundit sig att respektera de grundläggande mänskliga rättigheterna. En av dessa är rätten till hälso- och sjukvård, vari tandvård ingår. Enligt FN-konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är en stat skyldig att se till att hälso- och sjukvården är tillgänglig för alla. Varje människa har, för att kunna leva ett värdigt liv, rätt till förutsättningar för bästa möjliga hälsa. Rätten till bästa möjliga hälsa för alla betraktas sedan lång tid tillbaka som en grundläggande mänsklig rättighet och finns beskriven i ett flertal av de konventioner som Sverige som stat har åtagit sig att följa. Denna rättighet bör gälla samtliga som vistas inom en stats territorium. Hälso- och sjukvården ska utgå från att varje människa är unik och att alla människor har samma absoluta och okränkbara värde. Vårdinsatser måste anpassas så att de motsvarar människors olika förutsättningar och behov.

Ur patientsäkerhetsperspektiv måste samma grundläggande krav ställas på all vård. Den ska ske med patientens informerade samtycke och grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet. Alla patienter har rätt att förvänta sig en objektiv, saklig och professionell bedömning av sina symptom. Den utredning och behandling som föreslås patienten bör vara utformad utifrån patientens behov.

I nuvarande lagstiftning är det varje enskilt landstings ansvar att erbjuda en god tandvård åt de som är bosatta inom landstinget, kvarskrivna i landstinget eller som stadigvarande vistas inom landstinget. Landstinget ska även erbjuda god tandvård åt dem som utan att vara bosatta i Sverige har rätt till vårdförmåner i Sverige vid sjukdom. Om någon som vistas i ett landsting utan att vara bosatt där behöver omedelbar tandvård, ska landstinget erbjuda detta. Även i övrigt ska landstingen verka för en god tandhälsa hos befolkningen. Genom att landstingen inte tolkar och tillämpar regelverken för tandvård som sker inom ramen för landstingens tandvårdsstöd på ett enhetligt sätt uppstår situationer när regelverk som är nationella inte tillämpas på samma sätt i hela landet. Detta skapar situationer när villkoren för vård blir olika beroende på var man är bosatt.

Etiska riktlinjer

Riksdagen har antagit en etisk plattform med tre principer som bör ligga till grund för hur prioriteringar sker inom hälso- och sjukvården. Dessa principer är människovärdesprincipen, behovs- och solidaritetsprincipen och kostnadseffektivitetsprincipen. Den överordnade principen är människovärdesprincipen, som handlar om respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet i vårdssituationen.

Att alla människor har samma värde är detsamma som att alla människor har samma mänskliga rättigheter och samma rätt att få dem respekterade och att ingen människa i detta avseende är förmer än någon annan. Behovs- och solidaritetsprincipen handlar om att resurser bör satsas där behoven är störst och att den som har störst behov ska ges företräde till vård. Kostnadseffektivitetsprincipen innebär att resurser ska användas så att de gör störst nytta, en princip som alltså är underordnad de två övriga principerna. Dessa tre principer har varit grundläggande vid framtagandet av de nationella riktlinjerna för vuxentandvård.

Den personal som arbetar inom tandvården styrs, förutom av lagstiftning, av yrkesetiska regler. En grundläggande princip är att det är patientens medicinska behov och inget annat som efter prioriteringar bör avgöra om han eller hon ska få vård. Alla patienter ska dessutom behandlas likvärdigt.

Sveriges Tandläkarförbunds etiska riktlinjer uttrycker att tandläkaren i sin yrkesgärning ska låta sig ledas av människokärlek och ärlighet, bemöta patienten med empati, omtanke och respekt och att det främsta målet ska vara patientens hälsa och välbefinnande. De etiska riktlinjerna säger även att tandläkarens förhållande till patienten ska bygga på principen om människors lika värde och inte får påverkas av för vården ovidkommande förhållanden. Tandläkaren ska exempelvis aldrig utsätta en patient för diskriminerande behandling eller bemötande. De etiska riktlinjerna framhåller också att tandläkaren måste förvissa sig om att patienten förstår innebörden av den information som tandläkaren ger, så att patienten själv kan ta ställning till sin behandling.

Speciellt utsatta individer

Rätten till bästa möjliga hälsa ska kunna fås av alla utan åtskillnad. Vården möter ofta av personer med speciella behov. Det kan handla om att man har speciella förutsättningar eller rättigheter enligt lag, att man tillhör en grupp som beskrivs som förfördelad eller att gruppen man tillhör är så liten att det saknas kunskaper för att möta deras behov.

Tandvården behöver ha beredskap och kunskap för att hantera dessa som ofta kan ha svårt att själv föra sin talan och formulera sina behov.

I Sverige är det inte en nödvändig förutsättning att en person kan identifiera sig eller ens anger "rätt" identitet för att få tillgång till tandvård. Rätten till bästa möjliga hälsa för alla är en mänsklig rättighet som inte kan villkoras av att patienten ska uppvisa en identitet före vårdinsatsen. Inte heller en fast hemadress till patienten kan krävas för att erbjuda vård. Den utredning som 2011 såg över tillgången till hälso- och sjukvård för olika grupper i Sverige kom fram till att samma villkor, både samma rättigheter och skyldigheter, bör gälla för alla. Prioriteringar inom vården ska inte påverkas av en persons juridiska status.

TANDLÄKARFÖRBUNDETS SYN PÅ JÄMLIK VÅRD

Sveriges Tandläkarförbund anser att inskränkningar i erbjuden vård, baserade på annat än behov, strider mot den humanitära värdegrund och de grundläggande principer om vård på lika villkor och vård efter behov som svensk hälso- och sjukvård vilar på.

Sveriges Tandläkarförbund tror att all personal inom tandvården främst vill arbeta utefter vetenskap och beprövad erfarenhet. Personalen ska kunna erbjuda vård utifrån patienternas medicinska behov och de principer för prioritering som riksdagen har antagit. Det ska finnas ett regelverk som innebär att Sverige fullt ut lever upp till rätten till bästa möjliga hälsa för alla och som uppfyller de ambitioner om patientsäkerhet och god arbetsmiljö som uttrycks i den svenska lagstiftningen.

Den situation som tandvårdens personal kan hamna i med dagens lagstiftning, där man beträffande vissa patienter behöver utreda patientens juridiska eller medicinska status innan man går vidare till det som är tandvårdens huvuduppgift, nämligen att förebygga, utreda och behandla, innebär ett etiskt dilemma och ett arbetsmiljöproblem. Oklarheterna i den nuvarande lagstiftningen medför dels att personalen utsätts för oron att riskera felbehandling av patienten, dels att den vård som slutligen ges kanske sker på "fel nivå" eftersom det är svårt att avgöra vilken sorts vård den aktuella patienten enligt lagstiftningen faktiskt ska erbjudas. Tandvård ska erbjudas på lika villkor, efter behov och enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Allt annat är oetiskt och i strid med de av riksdagen antagna prioriteringsprinciperna.

SYFTE OCH MÅLSÄTTNING

Att arbeta för en ökad och förbättrad jämlikhet i tandvården är en del av Sveriges Tandläkarförbunds arbete med att utveckla tandvårdens kvalitet och patientsäkerhet. Syftet med policyn är att föra fram Sveriges Tandläkarförbunds ståndpunkter gällande rätten till tandvård. Syftet med policyn är också att den ska utgöra ett stöd för Sveriges Tandläkarförbunds medlemmar när de hanterar frågor om rätten till tandvård. Målsättningen är att öka tandläkarnas kunskaper och medvetenhet och att alla tandläkare ska ha kunskap om gällande lagstiftning på området.

Beslut taget: 2014-10-08

Senast reviderad: 2016-10-07